

Eksempel på overtrædelse: Jagtskjul nedgravet i en gravhøj.

Skovdrift og fortidsminder – dialog og samarbejde

Af Marie Walther, konsulent og arkæolog, Kulturstyrelsen

**Skoven rummer en rig-
holdig kulturarv. Det stiller
særlige krav til skovdriften.
Som en del af sagsbe-
handlingen tilbyder Kultur-**

**styrelsen en dialog med
skovejerne om skovdrift og
fortidsminder.**

De danske skove dækker over en righoldig kulturarv. Et forhistorisk og historisk landskab med en sammensætning og et antal af fortidsminder, som man ikke finder i det åbne land. Her har de ligget beskyttet gennem århundreder uden

intensiv dyrkning med årlig jordbehandling.

Der kan ligefrem være tale om rester af gamle kulturlandskaber der er bevarede på stedet i form af marksystemer, gravfelter og hele landsbyer. Der er bevaret spor fra skovens anlæggelse og levn efter forskellige former for udnyttelse af skoven i forbindelse med jagt og dyrehold.

Fortidsminder i skovene

Anlæg fra før skoven blev anlagt
Gravfelter med gravhøje fra sten,
bronze- og jernalder
Oldtidens marksystemer
Højryggede agre fra middelalder-
ren
Hustomter
Voldsteder

Skovhistoriske anlæg

Diger
Rester efter planteskoler
Von Langen Sten
Sten- og grenkast

Spor efter jagt og dyrehold

Vildbanesten
Fangstgruber
Dyrefolde

Eksempel på overtrædelse: En gravhøj er tilplantet, og der er lavet spor hen over højen.

Mange skove er omkranset af stensatte fredskovsdiger. Inde i skoven kan man finde rester af diger som fortæller om jordbrug og transportveje i oldtid og middelalder, eller måske herremandens enemærker.

De mange fortidsminder og diger stiller særlige krav til skovdriften. Hensynet til fortidsminderne i en moderne skovdrift opnår man bedst ved dialog og samarbejde. Kulturstyrelsen har indledt en dialogskabende sagsbehandling, hvor skovejere tages med på råd, når forhold omkring fortidsminderne skal tilpasses.

Fortidsminders fredning

Kulturstyrelsen har siden 2008 ført tilsyn med de ca. 32.000 fredede fortidsminder vi har i Danmark. 61 % af alle fortidsminder ligger bevaret på de 14 % af Danmarks areal, som er dækket af skov *).

En række fortidsminder er automatisk fredet, hvis de er synlige i terrænet. Andre er fredet, hvis ejer har fået meddelelse om det, og de er tinglyst på ejendommen.

Kortstudier og stikprøver har vist, at der fortsat ligger en række uregistrerede, men synlige fortidsminder i de danske skove. Det vil sige fortidsminder, som ikke er kortlagt i den nationale database over

Det siger loven - Museumsloven Kap. 8 a

Fortidsminderne er beskyttet af museumslovens §29 e og en række internationale konventioner og chartre:

§ 29 e. Der må ikke foretages ændring i tilstanden af fortidsminder. Der må heller ikke foretages udstykning, matrikulering eller arealoverførsel, der fastlægger skel gennem fortidsminder.

Fortidsminder, der er omfattet af beskyttelsen, har endvidere en 2 meter beskyttelsesbræmme:

§ 29 f. På fortidsminder og inden for en afstand af 2 m fra dem må der ikke foretages jordbehandling, gødes eller plantes. Der må heller ikke anvendes metaldetektor.

Museumsloven er meget restriktiv. Overtrædelser efter bestemmelserne er strafbar efter museumslovens § 40 a, stk. 1, nr. 1.

fund og fortidsminder (<http://www.kulturarv.dk/fundogfortidsminder/>).

En del af disse fortidsminder er automatisk beskyttet af loven, andre skal ejeren have meddelelse om.

Omfanget og kendskabet til fortidsminderne i skovene må forventes at stige de kommende år, efterhånden som de bliver registeret.

Skader på fortidsminder

Ødelæggelser og skader på fortidsminderne skyldes oftest uvidenhed om fortidsminders eksistens. I andre tilfælde kan årsagen være manglende information fra ejer til ekstern skoventreprenør, eller til jagtlejer. Omlægning af skovdriften og øget mekanisering spiller også ind.

De typiske skader på fortidsminderne udspringer af selve skovdriften. Det skyldes ulovlig tilplantning, kørespor, opsætning

af vildthejn, større deponeringer af kvas og hugstaffald samt stabler med tømmer.

Herefter følger ødelæggelser med relation til jagt. Det er opsætning af hochsitz, nedgravning af jagttårne, opsætning af fodertønder samt anlægelse af kunstige rævegrave.

Skaderne på fortidsminderne varierer i omfang og kompleksitet, og det kan være bekosteligt at bringe forholdene i orden. Hvis Kulturstyrelsen vurderer, at genopretningen ikke kan udføres forsvarligt af ejer eller bruger, kan Kulturstyrelsen foretage genopretningen for ejerens eller brugerens regning.

Hvordan undgår man skaderne?

Kendskab, information og hensyn
Et godt kendskab til fortidsminders placering er altafgørende for, at der

*) Skove og plantager 2012, Skov og Landskab, s. 147.

Eksempel på overtrædelse: Der er rejst et hegn for foden af en gravhøj.

Eksempel på overtrædelse: En gravhøj er tilplantet, og der er deponeret hugstaffald på højen.

ikke sker skade på dem. Mange skovejere har fortidsminderne registreret på deres skovkort, men det er ikke alle. Det er forholdsvist let at trække datagrundlaget fra Kulturstyrelsen, og styrelsen vejleder gerne branchens kortleverandører i udtræk af dataoplysninger.

Kulturstyrelsen kan se og høre fra skovejerne, at den øgede brug af eksterne skoventreprenører, brug af udenlandsk arbejdskraft og den tiltagende mekanisering ikke er til gavn for fortidsminderne. Information og dialog med eksterne entreprenører, jagtlejere og brugere af skoven kan være med til at hindre skader. Der påhviler skovejeren et særligt ansvar for at videregive oplysninger om fortidsmindernes placering og hensynet til dem.

Kulturstyrelsen foreslår, at oplysningerne kommer til at indgå i jagtlejekontrakter, så der kan tages de nødvendige hensyn ved opsætning af jagttårne, fodertønder og anlægelse af kunstgrave. Også i forbindelse med ejerskifte er det vigtigt, at der ikke går information tabt.

Endelig må det også være et mål, at hensynet til fortidsminderne bliver indarbejdet i driftsplanlægningen.

Planlægning

Kulturstyrelsen anbefaler ejere med mange fortidsminder at få udarbejdet en grøn driftsplan. Her er fortidsminderne kortlagt, og der er taget hensyn til dem i driften.

Hensynet til fortidsminderne sker ved at omlægge hugst- og kørespor

og ved at konvertere fra nåleskovskulturer til løvskovskulturer i områder med mange fortidsminder.

I løvskoven kan der arbejdes med kronetræer. Erfaringer fra Naturstyrelsen viser, at arbejdet med kronetræer gør, at det ikke alene bliver muligt at drive skov sammen med fortidsminderne; med kronetræer bliver fortidsmindernes overflade mindre porøs, uønsket opvækst minimeres, og der sker færre skader ved stormfald.

Der kan med fordel planlægges efter en årscyklus, hvor der bliver fældet og kørt i områder med fortidsminder, når det er hård frost eller i andre tilfælde, hvor det er tørt.

Ved udtynding og opstamning deponeres kvas og lignende uden for fortidsminderne. Også opsætning af vildthejn føres uden om fortidsminderne.

I forbindelse med særlige komplekser af agersystemer kan ejer indgå en frivillig aftale med Kulturstyrelsen om at vise hensyn til dem i forbindelse med skovdriften. Ved særlige, unikke og velbevarede systemer kan der fredes mod erstatning.

Det er Fredningsnævnet, der træffer afgørelse om fredning og erstatning samt godtgørelse.

Naturnær skovdrift

Naturnær skovdrift vil medføre andre problemstillinger for fortidsminderne end nævnt ovenfor.

Kulturstyrelsen vil i samarbejde med skovens brancheorganisationer og ejerne af de offentligt ejede skove arbejde hen mod en løsning

på, hvordan driftsformen kan kombineres med hensynet til fortidsminderne.

Tilsyn og samarbejde

Hvis Kulturstyrelsen får en indberetning om, at der er sket ændringer i et fortidsmindes tilstand, bliver ejeren kontaktet. Ejer kan få en henstilling, et varsel eller et påbud om at bringe forholdene i orden efter nærmere anviste retningslinjer og inden for en fastsat tidshorisont. Kulturstyrelsens afgørelse kan ankes til Natur- og Miljøklagenævnet.

Lovens rammer og forvaltningspraksis er den samme for fortidsminder i skov og i åbent land. I skov bliver forholdene imidlertid vanskeliggjort af, at der ligger mange fortidsminder samlet, at fortidsminderne indgår i områder under drift, og at forholdene ikke umiddelbart kan reetableres uden at øge risikoen for yderligere skade eller nedbrydning af fortidsmindet.

Kulturstyrelsen fokuserer på den samlede gruppe af fortidsminder, således at både fortidsminder med og uden påtaler indgår i helhedsløsningen i de større skove.

Ved komplicerede sager med mange overtrædelser samarbejder Kulturstyrelsen med skovejeren om at få fjernet de ulovlige tilplantninger og med at omlægge kørespor. Det sker ved at indarbejde en handleplan for afviklingen af de ulovlige forhold i driftsplanlægningen.

Kulturstyrelsen har mødt stor imødekommenhed og ønske om dialog fra skovejernes side i forbindelse

med afvikling af ulovlige forhold.

Museumsloven kan ikke tilside-sættes, men gennem dialog bliver der givet klare retningslinjer og rimelige tidsfrister, som tager højde for driften. Samtidig kan parterne drøfte muligheden for at udarbejde en plan for at undgå ødelæggelser og skader på fortidsminderne i fremtiden.

Bilag til museumsloven – fortidsminder, der er beskyttet efter § 29 e

Kapitel 1: Følgende fortidsmindetyper er omfattet af beskyttelsen i henhold til lovens § 29 e, hvis de er synlige i terrænet:

- 1) Høje, røser
- 2) Stengrave, dysser, jættestuer
- 3) Skibssætninger
- 4) Ubebyggede voldsteder og værfter
- 5) Forsvarsanlæg
- 6) Ødekirkegårde
- 7) Ruiner
- 8) Runesten, bautasten
- 9) Sten med helleristninger
- 10) Kors, milepæle, vildtbanesten og lignende

Kapitel 2: Følgende fortidsmindetyper er kun omfattet af beskyttelsen i henhold til lovens § 29 e, når ejeren har modtaget meddelelse om deres tilstedeværelse:

- 1) Mølleanlæg
- 2) Dæmninger
- 3) Bro- og vejanlæg
- 4) Stenvolde, stenrækker
- 5) Bebyggede voldsteder og værfter
- 6) Helligkilder
- 7) Kanaler
- 8) Anlæg ved eller i søer, åer og moser
- 9) Bopladser
- 10) Fortidsminder omfattet af kapitel 1, som ikke er synlige i terrænet
- 11) Sten og træer, hvortil der er knyttet folketro, historisk overlevering eller kulturhistorisk tradition
- 12) Krigergrave
- 13) Mindesmærker
- 14) Sten- og jorddiger
- 15) Agerspor
- 16) Fangstgruber
- 17) Sten- og grenkast

Skoven, fortidsminderne og fremtiden

Allerede nu er flere skovejere i dialog med Kulturstyrelsen om at bringe tidligere og nuværende overtrædelser i orden med hensyn til ulovlig plantning på fortidsminderne, fjernelse af kunstgrave og retablering af større køreskader, og flere vil blive kontaktet.

Kulturstyrelsen er fortrøstningsfuld omkring fremtiden for fortids-

minderne i skov og tror på en sam eksistens med fremtidens skovdrift. Dialog, samarbejde og information har vist sig at være vejen frem.

Mange af skovbrugets medarbejdere har efterspurgt mere viden og efteruddannelse. Det vil Kulturstyrelsen sammen med skov- og landbrugets uddannelsesinstitutioner undersøge mulighederne for.

Fotos: Kulturstyrelsen

Når kapaciteten er en afgørende faktor

VIDSTE DU?

TP Flishuggere er danske maskiner, der produceres på Linddanas fabrik i Tørring. Kontakt Linddana på tlf. 75 80 52 00 for nærmeste forhandler - eller se mere på www.tp.dk

facebook

TP Flishuggere er driftsøkonomiske og kraftfulde. Skovmodellerne TP 320 og TP 400 er velegnede til rækkehugst og effektiv flisproduktion i stor skala, f.eks. til renafrift eller biobrændsel.

Det er danske kvalitetsprodukter, hvor der er tænkt på funktionalitet og nem vedligeholdelse. Og så producerer de den type flis, der efterspørges af varmeværkerne.

DESIGNED

MANUFACTURED

DENMARK

TP RELIABLE CHIPPING